

'N NOTA OOR DIE GEBRUIK VAN DIE BENAMING „KWAGGA”

Deur B. L. PENZHORN, B.Sc. (Hons.) (Natuurbeheer),

Nasionale Parkeraad

Daar bestaan tans 'n sekere mate van verwarring oor die gebruik van die woord „kwagga” om in Afrikaans die soorte van die genus *Equus* aan te dui. Dit gaan hier om drie spesies: *Equus quagga* Gmelin, *Equus zebra* Linn. en *Equus burchelli* (Gray).

Van hierdie drie het *E. quagga* reeds uitgesterf. Die laaste twee in die Kaapkolonie is in 1850 geskiet op die Tygerberg naby Aberdeen. In die Oranje-Vrystaat was hulle vermoedelik teen 1878 uitgewis en die laaste oorlewende verteenwoordiger van hierdie diersoort het tot 13 September 1883 gelewe in die Amsterdamse dieretuin.

Hierdie diere was aan die ou koloniste bekend as „wilde paarden” of „wilde eselen” en later ook as „kwagga” of „couagga” na aanleiding van die Hottentotbenaming „khoua khoua” wat 'n klanknabootsing was. Hiervandaan stam dan ook die Engelse naam „quagga”.

Die ander soort waarmee die koloniste in aanraking gekom het is deur hulle ook „wilde paard” genoem. In die tiende uitgawe van sy *Systema Naturae*, wat in 1758 verskyn het, beskryf Linnaeus hierdie diersoort as *Equus zebra* en gee die tipelokaliteit aan as „India, Africa”. Roberts het die tipelokaliteit vasgestel as „Paardeberg” naby Malmesbury. Die spesies-komponent *zebra* is waarskynlik gebruik na aanleiding van 'n Kongolese woord vir die „gestreepte perde” soos vermeld deur ou reisigers deur die Kongogebied, nl. Drack, De Galline en De Charby.

Met die verkenning van die binneland gedurende die vroeë negentiende eeu het die koloniste met die derde soort in aanraking gekom, nl. *E. burchelli*. In vergelyking met *E. quagga* is *E. burchelli* baie opvallend gestreep, en hulle is dus deur die koloniste „bonte kwagga” genoem of soms slegs „kwagga”. Sclater (1900) skryf van *E. quagga*:

„There is no doubt that they survived a good many years later in the Orange Free State (probably till 1878 at least), but it is difficult to obtain any accurate information on the subject as in so many cases this and Burchell's zebra are confused together, especially as they were both known under the name of quagga” (my kursiewe druk B.L.P.).

Aangesien beide *E. quagga* en *E. burchelli* as „kwagga” bekend was, is dit voor die hand liggend waarom *E. zebra*, die „wilde paard” van ouds en „Mountain Zebra” op Engels, later ook „bergkwagga” genoem is.

GEVOLGTREKKING

Die benaming „zebra”, of, les bes, „sebra” is 'n Engelse woord afgelei van 'n Kongolese taal en het geen historiese of ander bestaansreg in Afrikaans nie. Die Afrikaanse woord „kwagga” is die korrekte benaming vir die drie *Equus*-soorte wat in Suid-Afrika voorkom of voorgekom het.

Om verdere verwarring te voorkom word aanbeveel dat die benaming „kwagga” nie los en vas gebruik word nie, maar dat die benamings „egte kwagga” vir *E. quagga*, „bergkwagga” vir *E. zebra* en „bontkwagga” vir *E. burchelli* gebruik word. Dit is reeds gedoen deur Roberts (1951) en Ellerman, Morrison-Scott en Hayman (1953).

LITERATUURLYS

ELLERMAN, J. R., MORRISON-SCOTT, T. C. S. en HAYMAN, R. W. 1953. *Southern African Mammals*. Londen: Trustees of the British Museum.

MENZIES, J. I. 1951. Man and the Zebra. *Oryx* 1: 273-133.

ROBERTS, A. 1951. *The Mammals of South Africa*. Trustees of the "Mammals of South Africa" Book Fund.

SCLATER, W. L. 1900. *The Fauna of South Africa*. Londen: R. H. Porter.